

6. mars 2009

Ubesvarte spørsmål om Forsvaret

Forsvarssjef Sverre Diesen har stor tillit til fireårsplanen, men kjente fakta gir grunn til uro. Det er tid for oppklaring.

Sverre Diesen er konsekvent og tydelig i sine uttalelser¹. Han hevder for det første at fireårsplanen 2009-2012 for Forsvaret er økonomisk gjennomførbar innenfor planens budsjettforutsetninger, og dernest at dersom politikerne uten hans anmodning skulle ønske å øke forsvarsbudsjettet, ville han heller bruke pengene på å skaffe flere kampfly enn flere hæravdelinger. Det siste må forstås å gjelde generelt og uavhengig av antall fly, ettersom Diesen samtidig opplyser at han foreløpig ikke vet hva de nye flyene vil koste og derfor heller ikke vet hvor mange som kan anskaffes.

Uttalelsenes reelle innhold avhenger av hva Diesen legger i begrepene, og på dette punktet er han ikke like tydelig. La oss begynne med planens innhold. St.prp. nr. 48 (2007-2008) gir en tabelloversikt over Forsvarets struktur i fireårsperioden. Den viser antall bataljoner, fartøyer, fly, osv., - men proposisjonen sier ikke noe om hvilken operativ status disse avdelingene skal ha. Hvor mange enheter forutsettes å være operativt tilgjengelige, og for hva slags oppdrag? Relevansen av disse spørsmålene følger av opplysninger som er blitt offentlig tilgjengelig i de siste månedene:

Riksrevisjonen rapport

Riksrevisjonen påpeker i sin rapport om Forsvaret i perioden 2005-2008 at alle forsvarsgrenene har ligget under, og delvis langt under planenes forutsetninger med hensyn til øvingsnivå og operativ tilgjengelighet. Denne vurderingen bygger på gradert informasjon, og bare hovedkonklusjonene, ikke detaljene bak vurderingen er offentlig tilgjengelig.

Etterslepet

Forsvarsdepartementet har opplyst at langtidsperioden 2009-2012 starter med et økonomisk "etterslep" på 2,6 mrd kr. Det er ikke klart hvordan dette tallet er fremkommet. Er det i sin helhet et engangsbeløp, eller er det til dels et årlig budsjettunderskudd? I alle fall er det rimelig å se Riksrevisjonens påvisninger av redusert operativ evne i sammenheng med denne pengeknappheten, selv om også andre forhold spiller inn.

Spareår

Forsvarssjefen har opplyst at årene 2009 og 2010 blir "spareår" med redusert aktivitet. Spørsmålet blir da om manglene i operativ evne i årene 2005-2008 virkelig blir rettet opp i 2009-2012, eller om vi ligger an til å forlenge etterslepsøkonomien med tilhørende svekkelse

av den operative evnen. Spørsmålet er spesielt relevant i betraktning av at Marinen hadde meget få overflatefartøyer i forrige fireårsperiode, og nå mottar fem fregatter og seks MTB'er som rimeligvis må medføre økede driftsutgifter. Videre må det tas i betraktning at langtidsplanen innebærer en øking av utgiftene med 800 mill kr hvorav den største delen påløper fra inneværende år, mens budsjettøkningen for å dekke utgiftene bare utgjorde halvparten i årets budsjett.

Hvileår for Hæren

Det er opplyst at Hæren nå er overanstrengt og trenger en periode for regenerering før en bataljon eventuelt kan stilles for internasjonal tjeneste (til neste år?). Er dette uttrykk for en tilfeldig og forbigående begrensning, eller skyldes det at strukturen er for liten til å understøtte selv bare én stridsklar bataljon på kontinuerlig basis? Og videre, spesielt hvis det siste er tilfelle, er det riktig forstått at vi har gitt avkall på den landmilitære komponenten i det nasjonale innsatsforsvaret som skal håndtere de plutselige behov langtidsmeldingen beskriver som de mest aktuelle? Er kapasiteten mot krenkelser av landterritoriet i dag essensielt begrenset til flylevert våpeninnsats, - fra flyplasser med i beste fall bare tidvis operativt luftvern? Det er behov for klarere opplysning om de operative realitetene i den forsvarsstrukturen i de offentliggjorte plandokumentene beskriver.

Investeringene

Det er opplyst at øving og operativ virksomhet i en viss grad er prioritert på bekostning av materiellinvesteringer i 2009 og 2010. ("Forskyvning av anskaffelser" er den offisielle betegnelsen.) I hvilken grad er dette tilfelle, og hvordan vil det påvirke den operative evnen i fireårsperioden?

Økonomiske forutsetninger

Diesen er nøye med å presisere at hans vurderinger bygger på de gjeldende økonomiske forutsetningene. Det er vanskelig å gjennomskue disse forutsetningene i detalj, men de omfatter bl.a. kompensasjon av "sektorspesifikke" kostnadsøkninger ut over den alminnelige prisveksten, og en årlig rasjonaliseringsgevinst på 0,5% (ca 170 mill kr). Hvor realistisk er dette? Spørsmålet må ses i sammenheng med uttalelser om at kompensasjonen skal avregnes "som for staten for øvrig" – altså tomme løfter og "business as usual"? Eller innføres det et nytt system for beregning og budsjettering av kompensasjonen? Og rasjonaliseringen: Er gevinstmulighetene konkret identifisert? Riksrevisjonens rapport gir inntrykk av underbemanning og underkapasitet i mange ledd. Er det alt i alt mulig å realisere netto rasjonaliseringsgevinster som forutsatt?

- - -

En utenforståendes bedømmelse av de forholdene som er omtalt her etterlater samlet sett en betydelig usikkerhet med hensyn til status og utviklingen av Forsvaret. Spesielt er det vanskelig å forstå at budsjettgrunnlaget kan være realistisk. En nærmere redegjørelse fra Forsvarssjefen vil være meget velkommen. *J*

ⁱ Dagens Næringsliv 4. februar, KOL's konferanse 16. februar, Teknisk Ukeblad 5. mars.